

измерение автономии – наиболее глубокое измерение, выявляющее субстанциальность человека в культуре. Выявить это измерение можно посредством анализа социальной и культурной автономии в антропологическом аспекте.

Бібліографічні посилання:

1. Dworkin G., 1988, *The Theory and Practice of Autonomy*, Cambridge.
2. Gabanska J., 1995, *Autonomy of the individual in the developmental and axiological perspective*, *The polish quarterly of developmental psychology*, Vol. L, Nr. 1–4. – P. 1–11
3. Horkheimer M., 1992, *Traditionelle und kritische Theorie: Fünf Aufsätze*, Frankfurt a. M.: Fischer, Cop.
4. O'Neill O., 1989, *Constructions of Reason: Exploration of Kant's Practical Philosophy*, Cambridge.
5. Oshana M. P. I. 1998, *Personal autonomy and society*, *J. of social philosophy*, Villanova, Vol. 29, № 1, P. 81–102.
6. Ryan R. M., Deci E. L. 2004, *Autonomy is no illusion*, *Handbook of Experimental Existential Psychology*, The Guilford Press, N.Y.
7. Адорно Т. Исследование авторитарной личности / Т. Адорно – М.: Серебряные нити, 2001. – 411 с.
8. Декомб В. Проект автономии / В. Декомб // Современная французская философия. – М.: Изд-во «Весь Мир», 2000. – Гл. 5. – С. 306–336
9. Кант И. Критика практического разума / И. Кант, соч.: В 4 т. Т.4. Ч.1. – М.: Мысль, 1965. – С. 260–273
10. Кант И. Основы метафизики нравственности / И. Кант, соч.: В 4 т. Т.4. Ч.1. – М.: Мысль, 1965. С. 289.
11. Кемеров В. Е. Введение в социальную философию / В. Е. Кемеров – М.: Академический проект, 2000. – С. 28.
12. О'Нил О. Автономия: зависимость и независимость / О. О'Нил // Мораль и рациональность. – М.: ИФ РАН, 1995. – С. 119.
13. Похилько А. Д. Социокультурная автономность сознания: экзистенциально-антропологическое измерение / А. Д. Похилько – Ростов-на-Дону: Изд-во Северо-Кавказского научного центра высшей школы, 2006. – 248 с.
14. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Ю. Хабермас – М.: Изд-во «Весь Мир», 2003. – 416 с.

Похилько А. Д. Типи автономії у філософсько-антропологічному аспекті

Розглядається проблема виділення основних типів автономії і їх взаємозв'язку. Автор вважає за необхідне підкреслити значимість філософсько-антропологічного аспекту даної проблеми, щоб зафіксувати три типи автономії: соціальну, культурну та особистісну автономію. Зроблено висновок про те, що центральне місце в єдності всіх типів автономії займає культурна автономія.

УДК 329(477)

Л. І. Риженкова

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПАРТІЙНО-ГРОМАДСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Стаття вивчає особливості відносин партій і громадських об'єднань як основу демократичного розвитку суспільства. Встановлюються форми партійно-громадської взаємодії. Вивчаються основи співпраці між партійними структурами країн ЄС та країн СНД, які забезпечують розвиток партій у ХХІ столітті.

Ключові слова: партійно-громадська взаємодія, громадська думка, виборче право, громадянське суспільство, політична участь.

Постановка проблеми у загальному вигляді, її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Перспективи політичних партій як ключових інститутів сучасних політичних систем країн світу дедалі більше залежать від їх взаємодії з громадськими об'єднаннями, місцевими спільнотами етнічними групами та іншими компонентами громадськості. Складні взаємодії між партіями та громадськістю у тоталітарному

Ключові слова: автономія, залежність, незалежність, суспільство, людина, культура, особистість.

Pokhil'ko A. D. Types of autonomy in the philosophical and anthropological perspective

The problem of allocation of the basic types of autonomy and their relationships. The author finds it necessary to emphasize the importance of philosophical and anthropological aspects of the problem to fix the three types of autonomy: the social, cultural and personal autonomy. It is concluded that the central location in the unity of all types of autonomy in cultural autonomy.

Keywords: autonomy, dependence, independence, society, people, culture, and personality.

Referenes:

- Adorno T., 2001. *Issledovanie avtoritarnoj lichnosti [Study of the authoritarian personality]*, Serebrjanye niti, M.
- Dekomb V., 2000. *Proekt avtonomii, Sovremennaja francuzskaja filosofija [The Project Authority, Contemporary French Philosophy]*, Izd-vo «Ves' Mir».
- Dworkin G., 1988. *The Theory and Practice of Autonomy*, Cambridge.
- Habermas Ju., 2003. *Filosofskij diskurs o moderne [Philosophical Discourse of Modernity]*, Izd-vo «Ves' Mir», M.
- Horkheimer M., 1992, *Traditionelle und kritische Theorie: Fünf Aufsätze*, Frankfurt a. M.: Fischer, Cop.
- Gabanska J., 1995. 'Autonomy of the individual in the developmental and axiological perspective', *The polish quarterly of developmental psychology*, Vol. L, Nr. 1–4. – P. 1–11
- Kemerov V. E., 2000. *Vvedenie v social'nuju filosofiju [Introduction to Social Philosophy]*, Akademicheskij proekt, M.
- Kant I., 1965a. *Kritika prakticheskogo razuma [Critique of Practical Reason]*, soch.: V 4 t. T.4.Ch.1., Mysl', M.
- Kant I., 1965b. *Osnovy metafiziki nravstvennosti [Principles of the Metaphysics of Morals]*, soch.: V 4 t. T.4. Ch.1., Mysl', M.
- O'Neill O., 1989. *Constructions of Reason: Exploration of Kant's Practical Philosophy*. Cambridge.
- O'Neill O., 1995. 'Avtonomija: zavisimost' i nezavisimost' [Autonomy: dependence and independence], *Moral' i racional'nost'*, IF RAN, M.
- Oshana M. P. I., 1998. *Personal autonomy and society, J. of social philosophy*, Villanova, Vol. 29, № 1, P. 81–102.
- Ryan R. M., Deci E. L., 2004. *Autonomy is no illusion, Handbook of Experimental Existential Psychology*, The Guilford Press, N.Y.
- Pokhil'ko A. D., 2006. *Sociokul'turnaja avtonomnost' soznaniya: jekzistencial'no-antropologicheskoe izmerenie [Socio-cultural autonomy of consciousness: the existential and anthropological dimension]*, Izd-vo Severo-Kavkazskogo nauchnogo centra vysshej shkoly, Rostov-na-Donu

Надійшла до редколегії 15.05.2013

суспільстві справили вплив на взаємодії політичних партій і громадських структур у країнах з перехідними політичними системами. Сучасна політична наука здійснює переосмислення політичних партій як інститутів політичної системи. Функція сучасних партій як інституту представництва соціальних груп, а також ідеологічних політичних об'єднань змінюється на користь виконання ними завдань політичної комунікації та парламентського

представництва економічних інтересів. Актуальною проблемою для сучасної політичної науки є розподіл між політичними партіями та громадськими об'єднаннями, які беруть участь у виборчому процесі. Під час виборчих кампаній партії і громадські об'єднання нерідко утворюють виборчі блоки, прямим чином здійснюють формування виборчих списків, висування кандидатур на виборчі посади. При цьому правова відповідальність партій, громадських об'єднань як інститутів залишається різною.

Актуальною є проблематика партійно-громадської взаємодії для сучасної України, оскільки процеси формування громадянського суспільства передбачають зростання політичної участі та цілеспрямоване відстоювання інтересів різних суспільних груп в умовах неусталеної соціальної структури та незавершеності економічних реформ і правової системи суспільства.

В цілому проблема партійно-громадської взаємодії виступає частиною осмислення якісного виміру сучасної демократії. Він розкривається в особливостях проникнення демократичних норм і практик поведінки за межі політичної системи й укоріненні демократії за рахунок широкої суспільної підтримки. Саме партійно-громадська взаємодія, на думку автора, забезпечує залучення широких верств населення до політичної участі, обговорення проблем політичного порядку денного та оперативного отримання інформації щодо потреб і вимог громадян безпосередньо на політичному рівні.

Проблематику взаємодії політичних партій та громадських спільнот досліджували провідні політологи сучасності. Серед них чільне місце посідає М. Дюверже (Duyverzh 2000) [3], який встановлював основи навіювання взаємодії соціальної структури та про партійних організацій. Також проблеми політизації сучасного громадянського суспільства на поняттєво-категорійному апараті соціального капіталу вивчав Р. Патнем (*Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society* 2004) [7]. Істотний внесок до вивчення проблем партійно-громадської взаємодії зробили Дж. Коен та Е. Арато (Koen, Arato 2003) [4], які розвинули загальну теорію громадянського суспільства. Попри ці зусилля проблематика вивчення партійно-громадської взаємодії потребує подальшої наукової розробки.

Метою статті є вивчення значення практик партійно-громадської взаємодії для розвитку сучасних політичних партій. Завданнями статті є, по-перше, встановлення особливостей партійно-громадської взаємодії в країнах ЄС та, по-друге, встановлення специфіки партійно-громадської ініціативи в країнах СНД (зокрема, Російської Федерації).

Основний зміст статті. Партійно-громадська взаємодія у сучасних демократіях здійснюється з урахуванням ідеологічного контексту та загального розвитку політичних подій. Наприклад, стан розвитку лівих опозиційних сил, їх взаємодія з громадським оточенням пов'язана з загальною зміною ставлення населення до лівих ідей. Переосмислення свого стану в суспільстві лівими політичними силами веде до переформування ними тих політичних пропозицій, які вони висувають перед виборцями і громадськістю. Згідно із статтею О. Н. Гуціної, «після руйнування соціалістичних режимів і зниження актуальності комуністичної ідеології під питанням опинилось не лише саме існування комуністичних партій, але й

стійкість більшості ліворадикальних сил. Для виживання європейські ліворадикальні партії як старі, так і нові, були змушені адаптуватися до нових умов і істотно переглянути не лише свої погляди й установки, але й як мінімум форму їх подачі виборцям» (Guschina 2010, р. 287) [2, с. 287].

Взаємодія партій і громадських організацій на сучасному етапі пов'язана зі змістом партійно-політичної ідентичності та перспективами партій як учасників політичного процесу. Радикальна зміна ідеологічних положень не може не викликати зауважень з боку стійких прихильників, які постійно підтримують партію. В той же час, ті громадські групи, які раніше не підтримували політичну силу, можуть висувати питання щодо непослідовності та ціннісної невизначеності політичних партій. Тому необхідним є дотримання балансу між ситуативною корекцією політичних настанов та значення цих кроків для громадської думки. Найбільш успішною відповіддю на поставлені завдання у країнах ЄС був шлях трансформації соціалістичних і комуністичних партій на соціал-демократичні партії. Однак, це було можливо в тих країнах, де існуючі на той момент соціал-демократичні партії були слабкими як, наприклад, і Італії. Для багатьох партій виявився логічним вибір на користь збереження елементів радикальної ідентичності і відмінності від соціал-демократії, для них соціал-демократична трансформація означала саморозпуск партій (Guschina 2010, р. 288) [2, с. 288].

Взаємодія партій і громадських груп в умовах сучасної демократії простежується на прикладі ціннісної корекції ідейних завдань політичних партій. Диференціація і збільшення кількості різних громадянських ініціатив й активізація дрібних громадських груп ставлять партії перед необхідністю враховувати переконання і пропозиції досить широкого спектру. Результатом є інтеграція ціннісних засад різних громадянських груп до конгломерату політичних програмних пріоритетів політичних партій. Згідно з О. Гуціною, «демократичні соціалістичні партії визначають себе одночасно як опозиція тоталітарному комунізму і неолиберальній демократії, повністю підтримують нову ліву тематику, зокрема фемінізм, інвайроменталізм і самоврядування (селфменеджмент). Недогматичний і в багатьох випадках немарксистський соціалізм, який особливу увагу приділяє питанням участі на місцях і змістовній, або субстантивній демократії, альтернативним способам життя і етнічним меншинам. Але прибічники такої позиції – північні ліво-зелені партії, які найбільш чітко сприйняли еко-соціалістичні установки, поєднуючи економічну й екологічну політику капіталізму» (Guschina 2010, р. 290) [2, с. 290].

Забезпечення стійких взаємозв'язків між партіями та громадськістю в сучасний період пов'язана з можливостями гнучкого переосмислення раніше непохитних політичних настанов і цінностей. Партійні осередки мають чітко орієнтуватися у настроях суспільства, можливостях їх раптової зміни, особливо, якщо вони сповідують популістські вимоги. Такий підхід робить партії заручником тимчасових змін, однак дозволяє здобути широку підтримку і популярність. На прикладі сучасних лівих партій ЄС можна побачити, що «популістські соціалістичні партії мають схоже соціалістичне ідеологічне ядро, але вони обтяжені більш сильними антиелітськими закличками, більшим ідеологічним колективізмом і акцентами, скоріше, на ідентичність, ніж на класові питання, особливо регіоналізм, націоналізм, проблеми закону і порядку»

(Guschina 2010, p. 290) [2, с. 290].

Політичні партії, які мають суміжні ідеологічні настанови, можуть розраховувати на підтримку одразу кількох громадських груп, що істотно збільшує їх соціальну базу. Водночас дотримання різних за змістом ідеологічних програмних настанов веде до певної плутанини і невизначеності щодо конкретних питань. Тому політичні партії мають діяти за маркетинговим принципом, реалізуючи ту пропозицію, яка у більшій мірі відповідає настроям тієї частини громадськості, до якої апелює політична сила. «Як показує практика, європейські демократичні соціалістичні партії, в тому числі червоно-зелені, у більшій мірі, ніж ліво-радикальні партії, які орієнтуються на клас білих комерціів, користуються стабільною підтримкою», – зауважує російська вчена (Guschina 2010, p. 291) [2, с. 291].

Питання політичної конкуренції в контексті партійно-громадської взаємодії в умовах демократії набуває дедалі більшого значення. Для стабілізації своєї електоральної підтримки та організаційного зростання політичні партії мусять визначити щодо основних соціальних груп, які їх мають підтримувати і інтереси яких вони представляють. За наявності спільних позицій зі спорідненими або близькими політичними силами є необхідність більш чіткого формулювання пропозицій та риторики, на основі яких ведеться діалог з громадськістю для того, щоб найбільш оптимальним чином відокремитися від суперників. Як вказує О. Гушчина, «заявності в політичній системі партії зелених радикальним лівим більш складно включати у порядок денний пост матеріалістичні питання, які успішно артикулюються зеленими. Таким чином, більш вірогідно, що ліво-радикальна партія піде за популістсько-соціалістичним шляхом розвитку» (Guschina 2010, p. 295) [2, с. 295].

Політичні партії сучасності функціонують в умовах наявності багатьох споріднених політичних сил і в цій ситуації вони мають забезпечувати відповідність базовим зразкам своєї партійної ідентичності для того, щоб зберегти свій імідж. Водночас це завдання дедалі більш ускладнюється через те, що дедалі більше політичних партій звертається до популістських і лівих ідей у своєму дискурсі. Ідентичність політичної партії ставиться під сумнів, коли однакові пропозиції висловлюються представниками різних політичних сил. Громадськість в цьому випадку перебуває у процесі складного вибору і самовизначення. «... Можна підсумувати, що в сучасній Європі сформувалась ліво-радикальна партійна родина, яка включає декілька типів партій – комуністичних, популістських соціалістичних, соціалістичних демократичних, включаючи екосоціалізм. На виборчому шляху партій їх успіх і вплив має низку чинників, серед яких вирішальними були політико-культурне середовище й дизайн політико-національної системи», – стверджує О. Гушчина (Guschina 2010, p. 295) [2, с. 295].

Констагація зростання ролі політичних партій як чинника структурної диференціації громадянського суспільства спирається на тезу про вирішальне значення політичних партій як інститутів демократичного представництва політичних інтересів. Політичні партії впорядковують громадськість на основі орієнтації громадських і соціальних груп на певні ідейні цінності, спосіб політичної поведінки, підходи до розвитку суспільства і політичного управління ним. Тому російські вчені вважають, що політичні партії і надалі зберігатимуть своє ключове значення для орієнтації громадянського суспільства у політичному

спектрі. У статті О. А. Гончарової обґрунтовано актуальність взаємодії політичних партій з інститутами громадянського суспільства, оскільки політичні партії є одним з найважливіших інститутів демократичної політичної системи (Goncharova 2011, p. 89) [1, с. 89].

Специфіку партійно-громадської взаємодії у демократичному суспільстві можна побачити на основі функціональних взаємозв'язків і взаємних потреб партій і громадських груп. Громадськість, яка є надзвичайно широким поняттям, яке включає як організовані, так і неформальні об'єднання, а також індивідів, які перебувають у стосунках взаємного забезпечення і відстоювання інтересів. Тому політичні партії потребують зв'язків з громадськими структурами, так само, як і останні мають чіткі потреби, які можуть бути реалізованими лише за допомоги політичних партій. «Громадянське суспільство зацікавлене в державній підтримці громадянських ініціатив через участь політичних партій у владних відносинах. У першому випадку інтереси політичних партій визначаються прагненням до мобілізації громадян до волевиявлення і підтримки партій до виборів, у другому, – громадянське суспільство прагне мобілізувати політичні партії на підтримку структури громадянського суспільства. Обмін інтересами відбувається в партійно-політичній системі за двома каналами: комунікаційному та організаційному», – вказує О. А. Гончарова (Goncharova 2011, p. 90–91) [1, с. 90–91].

Партійно-громадська взаємодія у перехідному суспільстві розкривається на матеріалі сучасної Росії. В цій державі партії і громадські об'єднання виступають центрами ідеологічного смислового навантаження політичних пропозицій. Їх сприйняття у громадському оточенні політичної системи базується саме на ідеологічній ідентичності. Але, незавершеність суспільних трансформацій спричиняє недостатню чітку орієнтацію громадських активістських груп щодо тих політичних сил, які найбільш повно реалізують їх потреби. Тому, велику роль відіграють комунікаційні засади здійснення партійної політики. На думку О. А. Гончарової «в сучасній російській політиці існують дві взаємообумовлені тенденції. Партій є важливим чинником оформлення ідеології як способу комунікації і навпаки, ідеології формують політичні партії і їх імідж» (Goncharova 2011, p. 92) [1, с. 92].

Російський аналітик Г. Кузнєцов (Kuznetsov) [5] виступає за корекцію ставлення партії «Єдина Росія» як партії влади до компонентів громадянського суспільства з метою залучення їх до процесу вироблення державної політики. У зв'язку з цим, стосовно сутності партійно-громадської взаємодії у трансформаційному суспільстві слід зауважити, що громадські групи, лідери та організації виступають лише одним з партнерів у межах багатоканальних зв'язків партій і їх оточення. Тому громадські групи в випадку, якщо вони вважають за потрібне реалізувати свої інтереси потребують функціонального зв'язку з партіями та мають представляти інтерес для політичних сил в межах тієї, чи іншої політичної ситуації. «Стратегія поведінки політичних партій в партійно-політичній системі передбачає визначення основної лінії поведінки стосовно структури громадянського суспільства, цільових груп виборців, груп інтересів, органів влади, конкуруючих політичних партій, засобів масової інформації і інших учасників політичного процесу», – стверджує О. А. Гончарова (Goncharova 2011, p. 92) [1, с. 92].

Низку особливостей стосовно партійно-громадської взаємодії перехідного суспільства визначає про владний або про опозиційний статус опозиційних партій. Об'єднання партійного і державного апаратів позбавляє громадські групи і громадськість в цілому до вираження свого ставлення до політичних сил. Останні своєю чергою на основі провладного або поза владного статусу можуть втрачати, або набувати прибічників. «На сучасному етапі розвитку Російська Федерація потребує встановлення між державами партійної системи і громадянське суспільство впорядкованих відносин, перетворення цих інститутів на самодостатнє автономне ціле, здатне самостійно формулювати і вирішувати свої проблеми», – зауважує російська вчена (Goncharova 2011, p. 69) [1, с. 96].

Розуміння потенціалу партійно-громадської взаємодії як лінії поведінки регіональних партійних структур висловлює В. Смирнов, віце-губернатор Іванівської області РФ. На його думку, партія «Єдина Росія» зобов'язана знайти нові способи взаємодії з громадянським суспільством для того, щоб виступити об'єднуючою силою для всіх раціонально мислячих, патріотично налаштованих громадян, які вірять в Росію і налаштованих на її розумне перетворення (Smirnov) [6].

Таким чином, партійно-громадська взаємодія у розвинених демократіях і перехідних суспільствах відзначається за параметрами рівня узгодженості інтересів сторін, масштабами ідеологічних змін та дискусій, а також можливостями зв'язків з державними управлінськими структурами. Ситуативний, інституційний та ідейний виміри формують різноманіття взаємодії партій та громадськості.

В сучасній Україні партійно-громадська взаємодія здійснюється з урахуванням обох схем, як на ідейно-концептуальній, так і на ситуативно-кон'юнктурній основі. Слід зауважити, що в Україні, як у перехідному суспільстві, партійна інфраструктура стає більш розвинутою та організованою, ніж громадськість. Остання втілюється лише у небагатьох проявах: зокрема, засобах масової інформації, етнічних, релігійних спільнотах. Можливості реалізації потенціалу співпраці партій і громадськості залежать від взаємної зацікавленості обох інститутів, яка в свою чергу, залежить від центрів прийняття рішень і загальних стандартів політичної поведінки і політичної культури.

Висновки. Партійно-громадська взаємодія виступає одним з ключових аспектів для розуміння майбутньої трансформації політичних партій, як інституту політики. З одного боку, партійно-громадська взаємодія у секторі представництва інтересів і реалізації вимог громадян про забезпечення політичної системи з громадянським уточненням відповідно до схеми Д. Істона, Г. Алмонда і К. Дойча. Водночас у сучасному інформаційному суспільстві відбувається урізноманітнення громадського середовища політики. Інформаційні технології, які позиціонує Інтернет, розширили варіанти політичної участі і можливості висловлення власної думки. Якщо в 60–70-ті роки ХХ-го століття проблема відстоювання власних переконань була одною з основних проблем розвитку і поглиблення демократії в сучасних умовах, вона поступається труднощам у агрегуванні надто атомізованих і розпорочених суспільних інтересів. крім того, Інтернет і соціальні мережі дають змогу агрегувати та організовуватися відносно маргінальному ідейному та соціальному плані групам. Тому політичні партії перебувають перед низкою викликів щодо власної ідентичності. У країнах розвинутої демократії у

міжвиборчий період партії виступають лише штабами та організаціями зі зв'язків з громадськістю, продовжуючи своє існування лише на основі своїх представників в органах влади.

У країнах ЄС громадські організації формують ідеологічні громадські структури, які з прихильністю ставляться до тих, чи інших політичних сил. Тому наявність у Європі трьох основних течій: лівого та лівоцентристського політичного руху, правочентристського та інвайроменталістського політико-партійних напрямків, визначають диференціацією громадських спільнот на основі ідеологічної прихильності до цих структур. При цьому європейська інтеграція лише посилює структурну диференціацію демократичного громадянського суспільства за ідеологічною ознакою.

У країнах з розвинутою демократією політична ідентичність з громадськістю залежить від ідейних засад партійної діяльності та їх зв'язку з життєвими інтересами громадян. У країнах з перехідними політичними системами (Росія) ситуація взаємодії партій і громадськості залежить від їх ставлення до влади та наявності можливостей і ресурсів у короткий термін здійснити задоволення потреб конкретних груп. Тому обидва способи партійно-громадської взаємодії існують паралельно і здійснюють еволюцію за власними законами і пріоритетами.

Таким чином, взаємозв'язки партій і громадських партнерських структур виступають основою для політизації громадянського суспільства і широкої політичної участі громадян і висловлення їх поглядів стосовно політичних подій. Подальше дослідження за тематикою даної статті доцільно спрямовувати на вивчення партійно-громадської взаємодії як формування громадянської ідентичності, основних соціальних груп населення.

Бібліографічні посилання:

1. Гончарова О. А. Взаимодействие политических партий с институтами гражданского общества / О. А. Гончарова // Вестник Московского государственного гуманитарного университета им. М. А. Шолохова. – Серия: История и политология, 2011. – №1. – С.89 – 97.
2. Гушина О. Н. Пути развития леворадикальных партий в странах Европы в конце XX – начале XXI века / О. Н. Гушина // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. – 2010. – №126. – С. 286 – 297.
3. Дюверже М. Политические партии / М. Дюверже – М.: Академический Проект, 2000. – 538 с.
4. Коэн Д. Л. Гражданское общество и политическая теория / Д. Л. Коэн, Э. Араго. – М.: Весь мир, 2003. – 784 с.
5. Кузнецов Г. С. О взаимодействии партий и гражданских организаций [Электронный ресурс] / Г. С. Кузнецов – Режим доступа: <http://www.nirsi.ru/83>
6. Смирнов В. Программное выступление кандидата на должность Секретаря Ивановского регионального отделения партии «Единая Россия» [Электронный ресурс] / В. Смирнов – Режим доступа: <http://ivanovo.er.ru/news/2012/11/12/viktor-smirnov/>
7. Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society, Editor Robert D. Putnam. – New York: Oxford University Press, 2004. – 522 p.

Риженкова Л. И. Партийно-общественное взаимодействие как фактор развития современных политических партий

Статья изучает особенности отношений партий и общественных объединений как основу демократического развития общества. Устанавливаются формы партийно-общественной взаимодействия. Изучаются основы сотрудничества между партийными структурами стран ЕС

и стран СНГ, которые обеспечивают развитие партий в XXI веке.

Ключевые слова: партийно-общественная взаимодействие, общественное мнение, избирательное право, гражданское общество, политическое участие.

Ryzenkova L. Party-civil interaction as a factor of the development of contemporary political parties

The article examines the characteristics of relations of parties and public associations as the basis for the democratic development of society. Establish forms of party-public interaction. We study the foundations of collaboration between the political structures of the EU and CIS to ensure the development of political parties in the twentieth century.

Keywords: party-social interaction, public opinion, election law, civil society, political participation.

References:

Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society 2004, Editor Robert D. Putnam, Oxford University Press, New York.

Dyuverzhe M., 2000. *Politicheskie partii [Political parties]*, Akademicheskii Proekt, M.

Goncharova O. A., 2011. 'Vzaimodeystvie politicheskikh partiy

s institutami grazhdanskogo obschestva' [The interaction of political parties and civil society institutions], *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo gumanitarnogo universiteta im. M. A. Sholohova, Seriya: Istoriya i politologiya*, № 1, pp. 89 – 97.

Guschina O. N., 2010. *Puti razvitiya levoradikalnykh partiy v stranah Evropy v kontse XX – nachale XXI veka [Future development of the radical left parties in Europe at the end of XX – beginning of XXI century]*, *Izvestiya RGPU im. A. I. Gertsena*, №126. – pp. 286–297.

Koen D. L., Arato E., 2003. *Grazhdanskoe obschestvo i politicheskaya teoriya [Civil Society and Political Theory]*, Ves mir, M.

Kuznetsov G. S. *O vzaimodeystvii partiy i grazhdanskikh organizatsiy [On the interaction of political parties and civil society organizations]*, viewed: <http://www.nirsi.ru/83>

Smirnov V. *Programmnoe vystuplenie kandidata na dolzhnost Sekretarya Ivanovskogo regionalnogo otdeleniya partii «Edinaya Rossiya» [Policy statement of the candidate for the post of Secretary of the Ivanovo regional branch of the party «United Russia»]*, viewed: <http://ivanovo.er.ru/news/2012/11/12/viktor-smirnov/>

Надійшла до редколегії 17.05.2013